

نظام‌های امنیتی خلیج فارس

۱۹۷۰ - ۲۰۱۹

نگارنده
حسن فتاحی

ناشر: برگزیده‌ی سال‌های ۷۹، ۸۵، ۸۷، ۸۹، ۹۰، ۹۲ و ۹۳

سرنشانه	فتاحی، حسن، ۱۳۶۰ -
عنوان و نام پدیدآور	نظام‌های امنیتی خلیج فارس ۱۳۶۰-۱۹۷۰ / نگارنده حسن فتاحی.
مشخصات نشر	رشت: دهسرا، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	۲۳۴ ص.
شابک	۶-۴۳۷-۱۹۷-۹۶۴-۹۷۸-۱۳۰۰۰۰ ریال
وضعیت فهرست نویسی	فیبا
موضوع	امنیت ملی -- خلیج فارس، منطقه
موضوع	National security -- Persian Gulf Region
موضوع	امنیت بین‌المللی -- خلیج فارس، منطقه
موضوع	Security, International -- Persian Gulf Region
موضوع	خلیج فارس، منطقه -- دفاع ملی
موضوع	Persian Gulf Region -- Defenses
موضوع	خلیج فارس -- جنبه‌های استراتژیکی
موضوع	Persian Gulf -- Strategic aspects
رده بندی کنگره	۱۳۹۵ / ف۲ / ۸۸۳۲ UA
رده بندی دیویی	۳۵۵ / ۰۳۳۰۵۵۷۳۵:
شماره کتابشناسی ملی	۴۲۷۹۸۹۸:

- نام کتاب: نظام‌های امنیتی خلیج فارس (۱۳۶۰ - ۱۹۷۰)
- مؤلف: حسن فتاحی
- ناشر: انتشارات دهسرا (شریرگزیده‌ی سالهای ۷۹، ۸۵، ۸۷، ۸۹، ۹۰، ۹۲ و ۹۳)
- دفتر مرکزی و نمایندگی: رشت، لاکانی، ابتدای خ هفده شهریور
- تلفن: ۰۳۲۳۲۰۹۷۱ - ۰۳۲۳۲۰۵۵۰ / ۰۳۲۳۲۴۰۰۶ • فکس: ۰۳۲۳۲۴۱۹۷۱ - ۰۳۲۳۲۴۱۹۷۱
- حروفچینی و صفحه آرایی: حسن فتاحی، انتشارات دهسرا
- طرح جلد: کانون تبلیغاتی دهسرا www.DEHSARA.com
- نوبت چاپ، تاریخ انتشار: چاپ اول، ۱۳۹۵
- شمارگان: ۱،۰۰۰ جلد
- تعداد صفحات، قطع: ۲۳۲ صفحه، وزیری
- لیتوگرافی، چاپ و صحافی: لیتوگرافی همراهان، چاپ و صحافی
- شماره استاندارد بین المللی کتاب: ۶-۴۳۷-۱۹۷-۹۶۴-۹۷۸-۱۳۰۰۰۰
- قیمت در سراسر کشور: ۱۴،۰۰۰ تومان

www.DEHSARA.com

کلیه‌ی حقوق قانونی و شرعی برای مؤلف و ناشر محفوظ می‌باشد و هیچ شخص حقیقی یا حقوقی، حق تکثیر تمام یا قسمتی از این اثر را نداشته و متخلفان تحت پیگرد قانونی قرار خواهند گرفت.

درآمد

در دوره ترشیاری از دوران سنوزوییک، با جنبش های متعدد، رشته کوه های آلپ، هیمالیا و البرز شکل گرفت و از شکاف هندوستان و استرالیا اقیانوس هند، و از شکاف هندوستان و آفریقا دریای مکران بوجود آمدند و پس از آن طی واکنش های تکتونیکی صفحه عربستان و فلات ایران و شکافت بیشتر اقیانوس هند در طول میلیون ها سال، دریای مکران و نیز خلیج فارس که یک فرونشست کم عمق است شکل گرفت. مطالعات ژئومورفولوژیک نشان می دهد که خلیج فارس فعلی باقیمانده دریای بسیار بزرگ تری در گذشته است که بخش هایی از جنوب ایران را نیز در بر می گرفت. امروزه این شیار بسیار پر برکت از کره زمین که سومین خلیج بزرگ دنیاست مهد ثروت و انرژی است و البته محل کشمکش، زد خورد و مناقشات و منازعات سخت و نرم قدرت های بزرگ و نیز کشورهای منطقه می باشد. خلیج فارس زمانی محل تجارت و بازرگانی، سپس میدان رقابت های استعمار، و برابری های بزرگ اسپانیا و پرتغال و سپس بریتانیا بود. تا مدت ها پیش اهمیت خلیج فارس ناشی از اتصال آن به اقیانوس هند و سرزمین هندوستان بود که بدلیل ثروت های افسانه ای مورد طمع استعمارگران بود. اما کشف نفت به خلیج فارس اهمیت و شخصیت ویژه و مجزایی بخشید.

بر کسی پوشیده نیست که خاورمیانه مهمترین منطقه دنیاست و این اهمیت از دو جهت ناشی می شود:

۱. خواستگاه انرژی

۲. خواستگاه دین اسلام

خلیج فارس به عنوان یکی از خرده سیستم های خاورمیانه، مهمترین خرده سیستم حال حاضر خاورمیانه و بطور کلی نظام بین الملل محسوب می شود که سهم بخش مهم و اثرگذاری از جغرافیای کشورهای اسلامی و مستطیل جهان اسلام (مستطیلی به طول ۱۱ و عرض ۶ هزار کیلومتر) است و هم مهد انرژی و ثروت های ناشی از آن.

پژوهش حاضر عبارتست از بررسی مسأله امنیت در منطقه خلیج فارس است که دارای مسائل پیچیده و چند لایه ترکیبی از ژئوپولیتیک و ایدئولوژیک مانند: تضادهای مذهبی و قومی-تمدنی، مثلاً بین شیعه و سنی، بین ترک ها و کردها، یا به طور کلی تر بین اسلام و غرب از یک سو و مشکلات مزمن جهان عرب از جمله عدم دموکراسی،

رژیم‌های اقتدارگرا و وابسته، حکمرانی بد و یا نهایتاً تداوم منازعات قدیمی مثل مسئله فلسطین- اسرائیل از سوی دیگر دارد. البته به این مسائل مذکور باید متغیر مداخله گر علائق و سلائق قدرت های بزرگ را نیز اضافه کرد که در فصول مختلف مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است.

انجام این پژوهش که حاصل کوشش علمی و بیش از یک دهه مطالعات در خصوص مسایل امنیت خلیج فارس است بدون راهنمایی استاد ارجمندم، جناب دکتر علی ربیعی و رسمه های ارزشمند استاد و برادر بزرگوارم جناب دکتر سید جواد صالحی محقق فرهیخته مرکز پژوهشی علمی و مطالعات استراتژیک خاورمیانه امکانپذیر نبود و مراعات قواعد روش پژوهش را نیز مدیون آموزه های روش تحقیق استاد ارجمندم جناب دکتر محمود سریع قلم می باشم و لازم میدانم با زبان قاصر از ایشان سپاسگزار باشم. بی تردید هر کار علمی در مجموعه معرفت بشری، ناشی از محدودیت های شناختی انسان دارای نقصان می باشد و امیدواریم که در آینده و چاپ های بعدی این پژوهش بصورت هر چه جامع تر به حضورتان تقدیم گردد. شما خوانندگان این کتاب نیز می توانید در ارتقاء کیفیت مسایل و تحلیل های مطروحه در این پژوهش ما را یاری فرموده و نظرات خود را به اینجانب منعکس نمایید. از جناب آقای دهنسرا، مدیر انتشارات برگزیده و محبوب دهنسرا جهت کوشش های بی دریغ در کمک به چاپ و انتشار این اثر نیز سپاسگزارم.

من و اح
<https://telegram.me/>

fattahi123@yahoo.com

فهرست مطالب

۱۳	فصل اول: کلیات
۱۴	مقدمه
۲۳	فصل دوم: مباحث تئوریک امنیت
۲۴	بنیان‌های مفهومی و تئوریک امنیت
۲۵	تعریف امنیت
۲۵	نظام‌های امنیتی
۲۷	ویژگی‌های امنیت
۲۷	الف) تجزیه‌ناپذیری امنیت
۲۹	ب) ذهنی‌بودن امنیت
۳۰	رهیافت امنیتی
۳۱	الف) دیدگاه رئالیسم نسبت به امنیت
۳۳	ب) رهیافت ایده‌آلیستی یا لیبرالیسم امنیت
۳۴	ابعاد داخلی امنیت
۳۵	ابعاد اقتصادی امنیت
۳۸	ابعاد زیست محیطی امنیت
۳۹	دیدگاه سوم درارتباط با امنیت (integrated approach)
۴۰	استراتژی‌های امنیتی
۴۱	استراتژی‌های امنیتی بعد از جنگ سرد
۴۲	مکاتب امنیتی بدیل برای امنیت خلیج فارس
۴۴	چارچوب‌های آلترناتیو
۵۲	آیا پیوندهای چند جانبه صلح و ثبات را تضمین می‌کند؟
۵۵	اقدامات امنیتی
۶۴	دستور کار جدید
۷۱	فصل سوم: سوابق طرح‌های امنیتی
۷۲	نظام امنیت ایرانی
۷۲	نظام امنیتی انگلستان یا دوران صلح بریتانیایی
۷۳	تحولات مفاهیم امنیتی و طرح‌های امنیت منطقه‌ای

۷۷		پیمان بغداد
۷۸		تشکیل سنتو
۷۹		تحولات دهه ۶۰ و خروج بریتانیا از خلیج فارس
۸۱		سیستم امنیت دو ستونی (دکترین نیکسون - کیسینجر)
۸۳		موانع تحقق اهداف دکترین نیکسون
۸۵		پایان سیستم امنیت دو ستونی نیکسون
۸۶		دکترین کارتر
۸۹		ارزیابی دکترین کارتر
۹۰		دکترین یکان (سیاست اتفاق نظر استراتژیک)
۹۱		سیستم امنیتی شورای همکاری خلیج فارس
۹۶		تشکیل شورای همکاری خلیج فارس
۹۷		اهداف و مضامین شورای همکاری خلیج فارس
۹۷		اهداف اقتصادی شورای همکاری خلیج فارس
۹۸		اهداف امنیتی شورای همکاری خلیج فارس
۹۹		سیاست خارجی شورای همکاری خلیج فارس
۹۹		اول: جنگ ایران و عراق
۹۹		دوم: بحران کویت
۱۰۰		دلایل ضعف و ناتوانی شورا
۱۰۰		الف) دلایل ضعف شورا از بعد تئوریک
۱۰۳		ب) موانع عملی فراروی شورا
۱۰۳		۱- عدم فراگیری شورا
۱۰۵		۲- اختلافات ارضی و مرزی بین اعضا
۱۰۶		۳- ناتوانی شورا ناشی از ضعف نظامی
۱۰۶		بحران اول و دوم خلیج فارس
۱۰۷		بیانیه دمشق و طرح امنیتی ۲ + ۶
۱۱۰		انگیزه‌ها و اهداف طراحان سیستم امنیتی ۲ + ۶
۱۱۰		۱- آمریکا
۱۱۱		۲- اهداف کشورهای عربی از شرکت در طرح ۲ + ۶
۱۱۲		بررسی دلایل ناکامی طرح امنیتی ۲ + ۶
۱۱۷		طرح‌های امنیتی دو جانبه

نقش و هدف آمریکا در خلیج فارس	۱۱۸
اقدامات عملی برای استقرار نظم و امنیت	۱۲۰
ارزیابی طرح امنیتی دوجانبه	۱۲۰
نگاه برون منطقه‌ای به عنوان آخرین آلترناتیو (تجربیات تاریخی)	۱۲۲

فصل چهارم: بررسی نقش ساختارها و ظرفیت‌های داخلی کشورهای حاشیه

خلیج فارس در پیدایش طرح‌های امنیتی در منطقه خلیج فارس	۱۲۵
۱- شکاف‌ها: سیاسی و اجتماعی (طبقه متوسط جدید)	۱۲۹
۲- تضاد فرهنگی	۱۳۱
۳- معضلات نسل جوان	۱۳۳
۴- بحران مهاجران	۱۳۵
۵- جنبش‌های سیاسی-همی	۱۳۷
اساس مشروعیت در رژیم‌های عربی حوزه خلیج فارس	۱۴۱

فصل پنجم: بررسی نقش عوامل منطقه‌ای در ظهور و سقوط طرح‌های امنیتی در

منطقه خلیج فارس	۱۵۱
مباحث مربوط به کشورهای عربی حوزه خلیج فارس	۱۵۳
الف) تهدیدات مشترک متوجه کشورهای عربی حوزه خلیج فارس	۱۵۳
۱- تهدیدات ناشی از بافت جمعیتی ناهمگون	۱۵۳
۲- بحران مشروعیت و هویت در کشورهای عربی حوزه خلیج فارس	۱۵۷
تهدیدات خاص متوجه هر کدام از کشورهای عربی حوزه خلیج فارس	۱۶۵
عربستان سعودی	۱۶۵
کویت	۱۶۷
امارت عربی متحده	۱۶۷
قطر، بحرین، عمان	۱۷۰
مباحث مربوط به ایران و عراق	۱۷۰
۱) ایران	۱۷۰
الف) تهدیدات اقتصادی	۱۷۰
ب) تهدیدات سیاسی	۱۷۱
ج) تهدید ناشی از حضور بیگانگان در منطقه	۱۷۱

۱۷۷	عراق (۲)
۱۷۸	انقلاب اسلامی ایران به عنوان عامل همگرایی و واگرایی
۱۸۵	مشکل کشورهای منطقه در ایجاد یک سیستم امنیت منطقه‌ای

فصل ششم: بررسی نقش عوامل فرامنطقه‌ای در پیدایش و تداوم نظام‌های امنیتی

۱۹۱	در منطقه خلیج فارس
۱۹۲	آمریکا
۱۹۷	تلقین امر تا از مفهوم تهدید
۱۹۹	برنامه کمک‌های امنیتی به کشورهای خلیج فارس
۲۰۲	نیروی واکنش سریع آمریکا و عملکردهای آن
۲۰۶	اتحاد جماهیر شوروی و منطقه خلیج فارس
۲۰۷	دکترین برژنف و امنیت خلیج فارس
۲۰۹	مصر
۲۱۱	سوریه
۲۱۳	سخن پایانی: تحلیل دلایل عدم موفقیت طرح‌های امنیتی در منطقه خلیج فارس
۲۱۴	خلاصه پژوهش
۲۱۵	دلایل عدم توفیق طرح‌های امنیتی
۲۱۶	نتیجه‌گیری
۲۲۳	کتاب‌شناسی
۲۲۳	الف) فارسی
۲۲۹	ب) انگلیسی